మాఘ మహాకవి రచించిన 20 సర్గల శిశుపాల వధ మహా కావ్యములో

మొదటి సర్గకు తెలుగు తాత్పర్యము

|| అథ శిశుపాలవధమ్ —— ప్రథమః సర్గః (కృష్ణనారదసమ్భాషణమ్) ||

ఇప్పుడు శిశుపాల వధము యొక్క మొదటి సర్గము (కృష్ణ నారదుల సంభాషణము) ప్రారంభమవుతుంది.

1.1 శ్రియః పతి శ్రీమతి శాసితుం జగజ్జగన్నివాసో వసుదేవసద్మని । వసన్దదర్శావతరన్తమమ్బరాద్ధిరణ్యగర్భాఙ్గభువం మునిం హరిః ॥

తాత్పర్యం: లోకానికి ప్రభువైన, అందమైన కాంతి స్వరూపుడు, లోకంలో నివసించే శ్రీకృష్ణుడు వసుదేవుని ఇంట్లో ఉండగా, ఆకాశం నుండి దిగి వస్తున్న బ్రహ్మ దేవుని కుమారుడైన నారద మునిని చూశాడు.

1.2 గతం తిరశ్చీనమనూరుసారథేః ప్రసిద్ధమూర్ధ్వజ్వలనం హవిర్భుజః । పతత్యధో ధామ విసారి సర్వతః కిమేదతిత్యాకులమీక్షితం జనైః ॥

తాత్పర్యం: సూర్యుని రథసారథి అయిన అనూరుని మార్గం దాటి, నిటారుగా మండుతున్న అగ్ని దేవుని తేజస్సులా, నలువైపులా వ్యాపించే కాంతి కిందకు పడుతుండగా, ఏమిటని ప్రజలు ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్నారు.

1.3 చయస్త్విషామిత్యవధారితం పురా తతః శరీరీతి విభావితాకృతిమ్ । విభుర్విభక్తావయవం పుమానితి క్రమాదముం నారద ఇత్యబోధి సః ॥

తాత్పర్యం: ఇది కాంతి సమూహమని మొదట అనుకున్నారు, తరువాత ఒక ఆకారం కనిపించింది. విభాగించబడిన అవయవాలు కలిగిన పురుషుడని క్రమంగా తెలుసుకున్నారు. చివరకు అతడు నారదుడని గుర్తించారు.

1.4 నవానధో ఉధో బృహతః పయోధరాన్సమూఢకర్పూరపరాగపాణ్డురమ్ । క్షణం క్షణోత్క్షిప్తగజేన్ద్రకృత్తినా స్ఫుటోపమం భూతిసితేన శమ్భునా ॥

తాత్పర్యం: కొత్తగా కురిసిన పెద్ద మేఘాల వలె, కర్పూరం యొక్క పుప్పొడితో తెల్లగా ఉన్నాడు. క్షణక్షణానికి పైకి ఎత్తబడిన ఏనుగు చర్మం వలె, బూడిదతో తెల్లగా ఉన్న శివునితో స్పష్టమైన పోలికను కలిగి ఉన్నాడు.

1.5 దధానమమ్భోరుహకేసరద్యుతీర్జటాః శరచ్చన్ద్ర మరీచిరోచిషమ్ | విపాకస్తుఙ్గాస్తుహినస్థలీరుహో ధరాదరేన్ద్రం వ్రతతీతతీరివ ||

తాత్పర్యం: తామర పువ్వుల కేసరాల కాంతిని పోలిన జటలను, శరదృతువులోని చంద్రుని కిరణాల కాంతిని కలిగి ఉన్నాడు. మంచుతో కప్పబడిన పర్వతాలపై పెరిగే పొడవైన గడ్డి వలె, కొండల రాజు చుట్టూ అల్లుకున్న తీగెల వలె ఉన్నాడు.

1.6 పిశఙ్గమౌఞ్జీయుజమర్జునచ్ఛవిం వసానమేణాజినమఞ్జనద్యుతి | సువర్ణసూత్రాకలితాధరామ్బరాం విడమ్బయన్తం శితివాససస్తనుమ్ ||

తాత్పర్యం: బంగారు రంగు నారతో చేసిన మొలతాడును, అర్జునుని వంటి తెల్లని శరీరాన్ని, నల్లని కాంతి కలిగిన కృష్ణజింక చర్మాన్ని ధరించాడు. బంగారు దారాలతో అలంకరించబడిన పై వస్త్రంతో, తెల్లని వస్త్రాలు ధరించిన శివుని రూపాన్ని అనుకరిస్తున్నాడు.

1.7 విహఙ్గరాజాఙ్గరుహైరివాయతైర్హిరణ్మయోర్వీరుహవల్లితన్తుభిః | కృతోపవీతం హిమశుభ్రముచ్చకైర్ఘనం ఘనాన్తే తటితాం గణైరివ ||

తాత్పర్యం: పక్షిరాజు గరుత్మంతుని రెక్కల నుండి వచ్చిన పొడవైన బంగారు తీగల వలె, మంచు వలె తెల్లని యజ్ఞోపవీతాన్ని ఎత్తుగా ధరించాడు. అది మేఘాల చివర మెరిసే మెరుపుల సమూహం వలె ఉంది.

1.8 నిసర్గచిత్రోజ్జ్వలసూక్ష్మపక్ష్మణా లసద్బిసచ్ఛేదసితాఙ్గసఙ్గినా | చకాసతం చారుచమూరుచర్మణా కుథేన నాగేన్ద్రమివేన్ద్రవాహనమ్ ||

తాత్పర్యం: సహజమైన అందమైన చిన్న వెంట్రుకలతో, వికసించిన తామర తూడు యొక్క తెల్లని భాగాలతో తాకిన శరీరంతో ప్రకాశిస్తున్నాడు. అందమైన చమరీ మృగం చర్మంతో చేసిన ఆసనంపై, ఇంద్రుని వాహనమైన ఐరావతంపై కూర్చున్న ఏనుగు వలె ఉన్నాడు.

1.9 అజస్రమాస్ఫాలితవల్లకీగుణక్షతోజ్వలాఙ్గుష్ఠనఖాంశుభిన్నయా । పురః ప్రవాలైరివ పూరితార్ధయా విభాన్తమచ్ఛస్ఫటికాక్షమాలయా ॥

తాత్పర్యం: నిరంతరం మీటబడిన వీణ తంత్రుల వల్ల ఏర్పడిన గాయాల నుండి ప్రకాశించే గోళ్ల కాంతిచే ప్రకాశిస్తున్నాడు. సగం వరకు ఎర్రని పగడాల వలె నిండిన, స్వచ్ఛమైన స్ఫటికాలతో చేసిన జపమాలను కలిగి ఉన్నాడు.

1.10 రణద్భిరాఘట్టనయా నభస్వతః పృథగ్విభిన్నశ్రుతిమణ్డలైః స్వరైః । స్ఫుటీభవద్గ్రామవిశేషమూర్చ్ఛనామవేక్షమాణం మహతీం ముహుర్ముహుః ॥

తాత్పర్యం: ఆకాశంతో తాకినప్పుడు వేర్వేరు శబ్ద తరంగాలతో మ్రోగుతున్న స్వరాలతో, స్పష్టంగా వినిపించే గ్రామ విశేషాల యొక్క స్వరాలను పదే పదే చూస్తున్నాడు.

1.11 నివర్త్య సో ఉనువ్రజతః కృతానతీనతీన్ద్రయజ్ఞాననిధిర్నభః సదః । సమాసదత్సాదితదైత్యసంపదః పదం మహేన్ద్రలాయచారు చక్రిణః ॥

తాత్పర్యం: తనను అనుసరిస్తున్న దేవతల సమూహాన్ని వెనక్కి పంపి, ఇంద్రియాలను జయించిన జ్ఞాన నిధి అయిన నారదుడు, రాక్షసుల సంపదను నాశనం చేసిన శ్రీకృష్ణుని అందమైన నివాసానికి చేరుకున్నాడు.

1.12 పతత్పతఙ్గప్రతిమస్తపోనిధిః పురో ఉస్య యావన్న భువి వ్లీయత । గిరేస్తడిత్వానివ తావదుచ్చకైర్జవేన పీఠాదుతిష్ఠదచ్యుతః ॥

తాత్పర్యం: ఆకాశంలో ఎగురుతున్న పక్షి వలె ఉన్న ఆ తపస్సు యొక్క నిధి, కృష్ణుని ముందు నేలపై వాలకముందే, కొండ నుండి మెరుపు వలె వేగంగా, కృష్ణుడు తన పీఠం నుండి లేచాడు.

1.13 అథ ప్రయత్నోన్నమితానతత్ఫణైర్ధృతే కథఞ్చిత్ఫణినాం గణైరధః । న్యధాయిషాతామభి దేవకీసుతం సుతేన ధాతుశ్చరణౌ భువస్తలే ॥

తాత్పర్యం: తరువాత ప్రయత్నపూర్వకంగా పైకి ఎత్తబడిన వంచిన పడగలు కలిగిన పాముల సమూహంచే ఎలాగోలా క్రింద పట్టుకోబడిన, బ్రహ్మదేవుని పాదాలు భూమిపై దేవకీ దేవి కుమారుడైన కృష్ణుని ముందు ఉంచబడ్డాయి.

1.14 తమర్ఘ్యమర్ఘ్యాదికయాదిపురుషః సపర్యయా సాధు స పర్యపూజయత్ । గృహానుపైతుం ప్రణయాదభీప్సవో భవన్తి నాపుణ్యకృతాం మనీషిణః ॥

తాత్పర్యం: ఆది పురుషుడైన శ్రీకృష్ణుడు, అర్ఘ్యం మొదలైన వాటితో కూడిన పూజతో ఆ మునిని బాగా పూజించాడు. పుణ్యం చేయని వారికి గొప్ప జ్ఞానులు అతిథులుగా రారు.

1.15 న యావదేతావుదపశ్యదుత్థితౌ జనస్తుషారాఞ్జనపర్వతావివ । స్వహస్తదత్తే మునిమాసనే మునిశ్చిరంస్తావదభిన్యవీవిశత్ ॥

తాత్పర్యం: మంచు మరియు కాటుకతో చేసిన పర్వతాల వలె ఉన్న ఆ ఇద్దరూ లేచి నిలబడటం చూసే వరకు, ముని తన చేతులతో ఇచ్చిన ఆసనంపై చాలాసేపు కూర్చున్నాడు.

1.16 మహామహానీలశిలారుచః పురో నిషేదివాన్కంసకృషః స విష్టరే । శ్రితోదయాద్రేరభిసాయముచ్చకైరచూచురచ్చన్ద్రమసో ఽభిరామతామ్ ॥

తాత్పర్యం: గొప్ప నల్లని నీలపు రాయి కాంతి వలె ప్రకాశించే కృష్ణుడు, కంసునిచే హింసించబడిన వాడు, అతని ముందు ఆసనంపై కూర్చున్నాడు. ఉదయించే కొండ నుండి సాయంత్రం వరకు చంద్రుని అందాన్ని అనుభవిస్తున్నాడు.

1.17 విధాయ తస్యాపచితిం ప్రసేదుషః ప్రకామమప్రీయత యజ్వనాం ప్రియః । గ్రహీతుమార్యాన్పరిచర్యయా ముహుర్మహానుభావా హి నితాన్తమర్థినః ॥

తాత్పర్యం: సంతోషంగా ఉన్న ఆ మునికి మర్యాదలు చేసి, యజ్ఞాలు చేసేవారికి ప్రియమైన కృష్ణుడు చాలా సంతోషించాడు. గొప్పవారు సేవ ద్వారా ఇతరులను పొందడానికి ఎల్లప్పుడూ కోరిక కలిగి ఉంటారు.

1.18 అశేషతీర్థోపహృతాః కమణ్డలోర్నిధాయ పాణావృషిణాభ్యుదీరితాః । అఘౌఘవిధ్వంసవిధౌ పటీయసీర్నతేన మూర్ధ్నా హరిరగ్రహీదాపః ॥

తాత్పర్యం: అన్ని పుణ్య నదుల నుండి తెచ్చిన నీటిని, మునులచే చెప్పబడిన, పాపాల సమూహాన్ని నాశనం చేయడంలో సమర్థవంతమైన నీటిని, కృష్ణుడు వంగిన తలంతో తన చేతిలో తీసుకున్నాడు.

1.19 స కాఞ్చనే యత్ర మునేరనుజ్ఞయా నవామ్బుదశయామవపుర్న్యవిక్షత । జిగాయ జమ్బూజనితశ్రియః శ్రియం సుమేరుశృఙ్గస్య తదా తదాసనమ్ ॥

తాత్పర్యం: బంగారుమయమైన, కొత్త మేఘం వలె నల్లని శరీరం కలిగిన కృష్ణుడు, ఏ ఆసనంపై ముని అనుమతితో కూర్చున్నాడో, ఆ ఆసనం జంబు ద్వీపం యొక్క అందాన్ని, మేరు పర్వతం శిఖరం యొక్క శోభను మించిపోయింది.

1.20 స తప్తాకార్తస్వరభాస్వరామ్బరః కఠోరధారాధిపలాఞ్ఛనచ్ఛవిః । విదిద్యుతే బాడవజాతవేదసః శిఖాభిరాశ్లిష్ట ఇవామ్భసాం నిధిః ॥

తాత్పర్యం: కరిగిన బంగారు వలె ప్రకాశించే వస్త్రాలు ధరించినవాడు, కఠినమైన నీటి ప్రవాహానికి అధిపతి అయిన వరుణుని గుర్తును పోలిన కాంతి కలవాడు, సముద్రం బడబాగ్ని యొక్క మంటలతో చుట్టుముట్టబడినట్లు ప్రకాశించాడు.

1.21 రథాఙ్గపాణేః పటలేన రోచిషామృషిత్విషః సంవలితా విరేజిరే । చలత్పలాశాన్తరగోచరస్తరోతుషారమూర్తేరివ నక్తమంశవః ॥

తాత్పర్యం: చక్రం ధరించిన కృష్ణుని కాంతుల సమూహంతో చుట్టుముట్టబడిన ముని యొక్క కాంతులు, కదులుతున్న ఆకుల మధ్య కనిపించే మంచుతో నిండిన చంద్రుని కిరణాల వలె ప్రకాశించాయి.

1.22 ప్రఫుల్లతాపిచ్ఛనిభైరభీషుభిః శుభైశ్చ సప్తచ్ఛదపాంసుపాణ్డుభిః । పరమ్పరేణ చ్ఛురితామలచ్ఛవీ తదేకవర్ణావివ తౌ బభూవతుః ॥

తాత్పర్యం: వికసించిన గులాబీ రంగు పువ్వుల వంటి మంచి కాంతులు కలిగిన, ఏడు ఆకుల చెట్టు యొక్క పుప్పొడి వలె తెల్లగా ఉన్న, ఒకదాని తరువాత మరొకటిగా చల్లబడిన స్వచ్ఛమైన కాంతి గల ఆ ఇద్దరూ ఒకే రంగులో ఉన్నట్లు కనిపించారు.

1.23 యుగాన్తకాలమతిసంహృతాత్మనో జగన్తి యస్యాం సవికాసమాసత । తనౌ మముస్తత్ర న కైటభద్విషస్తపోధనభ్యాగమసంభవా ముదః ॥

తాత్పర్యం: యుగాంత సమయంలో తనలో సమస్త జగత్తును లీనం చేసుకునే శక్తి కలిగిన కృష్ణుని శరీరంలో, ఆ ముని రాకతో కలిగిన సంతోషాలు నిండాయి. కైటభునిని చంపిన కృష్ణునికి ఆనందం కలిగింది.

1.24 నిదాఘధామానమివాధిదీధితిం ముదావికాసం మునిమభ్యుపేయుషీ । విలోచనే బిభ్రదధిశ్రితశ్రిణీ స పుణ్డరాకాక్ష ఇతి స్ఫుటాభవత్ ॥

తాత్పర్యం: వేసవి కాలపు వేడిని తగ్గించే చంద్రుని వలె, సంతోషంతో వికసించిన మునిని సమీపిస్తున్న కృష్ణుని కళ్ళు, అమృతం నిండినట్లుగా ప్రకాశిస్తూ, అతడు పుండరీకాక్షుడని స్పష్టంగా తెలిపాయి.

1.25 సితంసితిమ్నా సుతరాం మునేర్వపుః విసారిభిః సౌధమివాథ లమ్భయన్ । ద్విజావలివ్యాజనిశాకరాంశుభిః శుచిస్మితాం వాచమవోచదచ్యుతః ॥

తాత్పర్యం: తెల్లని కాంతిచే మరింత తెల్లగా మారిన ముని శరీరం, వ్యాపించే కాంతులతో ఒక భవనం వలె ప్రకాశిస్తుండగా, దంతాల వరుసలనే నెపంతో చంద్రుని కిరణాల వంటి స్వచ్ఛమైన చిరునవ్వుతో కృష్ణుడు మాట్లాడాడు.

1.26 హరత్యఘం సంప్రతి హేతురేష్యతః శుభస్య పూర్వాచరితై కృతర్ఁం శుభై । శరీరభాజాం భవదీయదర్శనం వ్యనక్తి కాలత్రితయే ఽపి యోగ్యతామ్ ॥

తాత్పర్యం: మీ దర్శనం, గతంలో చేసిన మంచి పనుల వల్ల ఇప్పుడు మరియు భవిష్యత్తులో వచ్చే శుభానికి కారణం. శరీరధారులైన వారికి మీ దర్శనం మూడు కాలాలలోనూ యోగ్యతను తెలుపుతుంది.

1.27 జగత్ప్ర్యాప్తసహస్రభానునా న యన్నియన్తుం సమభావి భానునా । ప్రసహ్యా తేజోభిరసంఖ్యతాం గతైరదస్త్వయా నున్నమనుత్తమం తమః ॥

తాత్పర్యం: వేల సూర్యుల కాంతిచే నిరోధించబడని అపారమైన చీకటిని, లెక్కలేనన్ని తేజస్సులతో నిండిన మీరు బలవంతంగా తొలగించారు.

1.28 కృతః ప్రజాక్షేమకృతా ప్రజాసృజా సుపాత్రనిక్షేనిరాకులాత్మనా । సదోపయోగే ఽపి గురుస్త్వమక్షయో నిధిః శ్రుతీనాం ధనసంపదామివ ॥

తాత్పర్యం: ప్రజల క్షేమం కోరే సృష్టికర్తచే మీరు ప్రజల కోసం మంచి పాత్రలో ఉంచబడిన నిధి. ఎల్లప్పుడూ ఉపయోగించబడేప్పటికీ, మీరు వేదాలకు మరియు సంపదలకు గొప్ప మరియు అక్షయమైన నిధి వంటివారు.

1.29 విలోకనేనైవ తవాముమా మునే కృతః కృతార్థోస్మి నిబర్హితాంహసా । తథాపిశుశ్రూషురహం గరీయసీర్గిరో ఽథవా శ్రేయసి కేన వా తృప్యతే ॥

తాత్పర్యం: మీ ఈ చూపుతోనే, ఓ ముని, నేను పాపాల నుండి విముక్తుడనై ధన్యుడనయ్యాను. అయినప్పటికీ, నేను మీ గొప్ప మాటలు వినాలని కోరుకుంటున్నాను. మంచి విషయాలలో ఎవరు తృప్తి చెందుతారు?

1.30 గతస్పృహో ఉప్యాగమనప్రయోజనం వదేతి వక్తుం వ్యవసీయతే యయా । తనోతి నస్తాముదిత్మగౌరవో గురుస్తవైవాగమ ఏవ ధృష్యతామ్ ॥

తాత్పర్యం: కోరికలు లేనివాడైనప్పటికీ, మీ రాక యొక్క కారణాన్ని చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. ఉదయించిన గౌరవంతో నిండిన గురువు, మీ రాక ద్వారానే మమ్మల్ని సంతోషపరుస్తాడు. మీ ఆజ్ఞను స్వీకరించండి.

1.31 ఇతిబ్రువన్తంఉవాచ స వ్రతీ న వాచ్యమిత్థం పురుషోత్తమ త్వయా । త్వమేవ సాక్షాత్కరణీయ ఇత్యతః కిమస్తి కార్యం గురు యోగినామపి ॥

తాత్పర్యం: ఇలా చెబుతున్న కృష్ణునితో ఆ వ్రతధారి అయిన నారదుడు అన్నాడు: ఓ పురుషోత్తమా, మీరు ఇలా అనకూడదు. యోగులకు కూడా మీరు నేరుగా తెలుసుకోవలసిన వ్యక్తి. ఇంకా ఏమి పని ఉంటుంది?

1.32 ఉదీర్ణరాగప్రతిరోధకం జనైరభీక్ష్ణమక్షుణ్ణతయాతిదుర్గమమ్ । ఉపేయుషోమోక్షపథం మనస్వినస్త్వమగ్రమూర్తిర్నిరపాయసంశ్రయా ॥

తాత్పర్యం: తీవ్రమైన కోరికలను నిరోధించేది, ప్రజలచే నిరంతరం అనుభవించబడటం వల్ల చాలా కష్టమైనది, మోక్ష మార్గాన్ని చేరుకున్న మనస్సు గలవారికి, మీరు సురక్షితమైన ఆశ్రయమైన మొదటి స్వరూపం.

1.33 ఉదాసితారం నిగ్రహీతమానసైర్గృహీతమధ్యాత్మదృశా కథఇ్చన । బహిర్వికరం ప్రకృతేః పృథగ్విదుః పురాతనం త్వాం పురుషం పురావిదః ॥

తాత్పర్యం: ఇంద్రియాలను నిగ్రహించిన, ఆత్మజ్ఞానంతో గ్రహించిన వారు, ప్రకృతి యొక్క బాహ్య మార్పులకు అతీతంగా ఉన్న, పురాతనమైన మిమ్మల్ని పురాణాలను తెలిసినవారు వేరుగా తెలుసుకుంటారు.

1.34 నివేశయామాసిథ హేలయోద్ధృతం ఫణాభృతాం ఛాదనమేకమోకసః । జగత్రైకస్థపతిస్త్వముచ్చకైరహీశ్వరస్తమ్భశిరఃసుభూతలమ్ ॥

తాత్పర్యం: మీరు ఒకే నివాసమైన భూమి యొక్క పైభాగాన్ని, పడగలు కలిగిన పాములచే తేలికగా ఎత్తబడిన దానిని ఉంచారు. మీరు లోకానికి ఏకైక ప్రభువు, గొప్ప పామురాజుల స్తంభాల శిఖరాలపై భూమిని ఉంచినవారు.

1.35 అనన్యగుర్వాస్తవ కేన కేవలః పురాణమూర్తేమహిమావగమ్యతే । మనుష్యజన్మాపి సురాసురాన్గుణైర్భవాన్భవచ్ఛేదకరై కరోత్యధః ॥

తాత్పర్యం: మీకు వేరే గురువు లేరు, ఓ పురాతన స్వరూపుడా, మీ మహిమను ఎవరు పూర్తిగా తెలుసుకోగలరు? మానవ జన్మ ఎత్తినప్పటికీ, మీరు మీ మంచి గుణాల ద్వారా మరియు సంసార బంధాలను తెంచే శక్తి ద్వారా దేవతలను మరియు రాక్షసులను కూడా క్రిందికి దించుతారు.

1.36 లఘూకరిష్యన్నతిభారభఙ్గురామమూం కిల త్వం త్రిదివాదవాతరః । ఉదూఢలోకత్రితయేన సాంప్రతం గురుర్ధరిత్రీ క్రియతేతరాం త్వయా ॥

తాత్పర్యం: గొప్ప భారం వల్ల విరిగిపోయే ఈ భూమిని తేలిక చేయడానికి మీరు స్వర్గం నుండి దిగి వచ్చారు. మూడు లోకాలను మోస్తున్న మీచే ఇప్పుడు ఈ భూమి మరింత భారంగా చేయబడుతోంది.

1.37 నిజౌజసోజ్జాసయితుం జగద్రుహాముపజహీథా న మహీతలే యది । సమాహితైరప్యనిరూపితస్తతః పదం దృశః స్యాః కథమీశ మాదృశామ్ ॥

తాత్పర్యం: మీ స్వంత తేజస్సుతో లోకాన్ని ప్రకాశింపజేయడానికి మీరు భూమిపైకి రాకపోతే, నిశ్చలమైన మనస్సు గలవారికి కూడా అంతుచిక్కని మీ స్థానం, మా వంటి వారికి ఎలా కనిపిస్తుంది, ఓ ప్రభూ?

1.38 ఉపప్లుతం పాతుమదో మదోద్ధతైస్త్వమేవ విశ్వంభర విశ్వమీశిషే | ఋతే రవేః క్షాలయితుం క్షమేత కః క్షపాతమస్కాణ్డమలీమసం తమః ||

తాత్పర్యం: గర్వంతో మత్తెక్కిన వారిచే బాధించబడిన లోకాన్ని రక్షించడానికి మీరే విశ్వాన్ని భరించేవాడు, విశ్వానికి ప్రభువు. సూర్యుడు లేకుండా, చీకటితో నిండిన ఈ అంధకారాన్ని ఎవరు తొలగించగలరు?

1.39 కరోతి కంసాదిమహీభృతాం వధాజ్జనో మృగాణామివ యత్తవ స్తవమ్ | హరే హిరణ్యాక్షపురఃసరాసురద్విపద్విషః ప్రత్యుత సా తిరస్క్రియా ||

తాత్పర్యం: కంసుడు మొదలైన రాజులను చంపడం వల్ల మీ స్తుతి, జంతువులను చంపడం వలె ఉంటుందని కొందరు అంటారు. కానీ, ఓ హరీ, హిరణ్యాక్షుడు మొదలైన రాక్షస సమూహానికి శత్రువైన మీకు అది అవమానం.

1.40 ప్రవృత్త ఏవ స్వయముజ్ఝితశ్రమః క్రమేణ పేష్టుం భువనద్వషామసి | తథాపి వాచాలతయా యునక్తి మాం మిథస్త్వదాభాషణలోలుపం మనః ||

తాత్పర్యం: మీరు స్వయంగా శ్రమ లేకుండానే, క్రమంగా రెండు లోకాలను నలిపివేయడానికి మీ ఖడ్గాన్ని సిద్ధం చేశారు. అయినప్పటికీ, మీతో మాట్లాడాలనే కోరికతో నా మనస్సు నన్ను వాచాలత్వంతో నింపుతోంది.

1.41 తదిన్ద్రసందిష్టముపేన్ద్ర యద్వచః క్షణం మయా విశ్వజనీనముచ్యతే | సమస్తకార్యేషు గతేన ధుర్యతామహిద్విషస్తద్భవతా నిశమ్యతామ్ ||

తాత్పర్యం: ఓ ఉపేంద్రా, ఇంద్రునిచే ఆజ్ఞాపించబడిన, నేను ఇప్పుడు చెప్పబోయే లోకమంతటికీ సంబంధించిన మాటను వినండి. అన్ని పనులలో ముందున్న మీరు, ఆ పాము శత్రువు గురించి నేను చెప్పేది వినండి.

1.42 అభూదభూమి ప్రతిపక్షజన్మనాం భియాం తనూజస్స్వనద్యుతిర్దితేః | యమిన్ద్రశబ్దార్థనిషూదనం హరేర్హ్వారణ్యపూర్వం కశిపుం ప్రచక్షతే ||

తాత్పర్యం: భూమికి శత్రువులైన రాక్షసుల భయాల నుండి, మెరుస్తున్న కాంతి గల దితి కుమారుడు జన్మించాడు. ఇంద్రుడనే పేరు యొక్క అర్థాన్ని నాశనం చేసేవాడు, హిరణ్యకశిపుడని అతడిని పిలుస్తారు.

1.43 సమత్సరేణాసుర ఇత్యుపేయుషా చిరాయ నామ్నః ప్రథమాభిధేయతాం | భయస్యపూర్వావతరస్తరస్వినా మనస్సు యేన ద్యుసదాం న్యధీయత ||

తాత్పర్యం: అసూయతో రాక్షసుడని పిలువబడిన వాడు, చాలా కాలం నుండి ఆ పేరు యొక్క మొదటి గుర్తింపును పొందాడు. భయానికి మొదటి అవతారం, బలవంతుడు, ఎవరి మనస్సు దేవతల హృదయాలలో భయాన్ని నింపిందో.

1.44 దిశామధీశాంశ్చతురో యతః సురానపాస్య తం రాగాహృతాః సిషేవిరే | అవాపురారభ్య తతశ్చలా ఇతి ప్రవాదముచ్చైరయశస్కరం శ్రియః ||

తాత్పర్యం: దిక్కుల అధిపతులైన నలుగురు దేవతలను తొలగించి, రాగంతో ఆకర్షితులైనవారు అతడిని సేవించారు. అప్పటి నుండి వారు అస్థిరమైనవారు అనే చెడ్డ పేరును పొందారు, అది కీర్తిని నాశనం చేస్తుంది.

1.45 పురాణి దుర్గాణి నిశాతమాయుధం బలాని శూరాణి ఘనాశ్చకఞ్చుకాః | స్వరూపశోభైకఫలాని నాకినాం గణైర్యమాశఙ్క్య తదాది చక్రిరే ||

తాత్పర్యం: పురాతనమైన కోటలు, పదునైన ఆయుధాలు, బలమైన సైన్యాలు, దృఢమైన కవచాలు - ఇవన్నీ తమ అందం యొక్క ప్రయోజనం కోసమే ఉన్న దేవతల సమూహాలు, ఎవరిని చూసి భయపడ్డారో, వారికోసమే తయారు చేశారు.

1.46 స సంచరిష్ణు భువనాన్తరేషు యాం యదృచ్ఛయాశిశ్రియాదాశ్రయః శ్రియః | అకారి తస్యై ముకుటోపలస్థలత్కరైస్త్రిసన్ధ్యం త్రిదశైర్దిశే నమః ||

తాత్పర్యం: లోకాల మధ్య తిరుగుతూ, సంపదకు నివాసమైన లక్ష్మీదేవి ఎవరిని యాదృచ్ఛికంగా ఆశ్రయించిందో, ఆ దిక్కుకు మూడు సంధ్యలందు దేవతలు కిరీటంలోని రత్నాల నుండి జారే చేతులతో నమస్కరించారు.

1.47 సటాచ్ఛటభిన్నఘనేన బిభ్రతా నృసింహ సైంహీమతనుం తనుం త్వయా | స ముగ్ధకాన్తాస్తనసఙ్గభఙ్గురైరురోవిదారం ప్రతిచస్కిరే నఖైః ||

తాత్పర్యం: సింహం యొక్క భయంకరమైన రూపాన్ని ధరించిన మీచే, చిరిగిన మేఘాల వలె ఉన్న జూలుతో, ఆ హిరణ్యకశిపుడు భయపడిన లేడి కళ్ళ వంటి స్త్రీల స్తనాల తాకిడికి విరిగే మీ గోళ్లతో గుండెను చీల్చడానికి ప్రయత్నించాడు.

1.48 వినోదమిచ్ఛన్నథ దర్పజన్మనో రణేన కణ్డ్వాస్త్రిదశై సమం పునః | స రావణో నామ నికామభీషణం బభూవ రక్షః క్షతరక్షణం దివః ||

తాత్పర్యం: అప్పుడు గర్వం నుండి పుట్టిన కోరికతో, మళ్ళీ దేవతలతో యుద్ధం చేయాలని కోరుకున్నాడు. ఆ రావణాసురుడు, దేవతలకు భయంకరమైన బాధను కలిగించే రాక్షసుడు అయ్యాడు.

1.49 ప్రభుర్బుభూషుర్భువనత్రయస్య యః శిరో ఉతిరాగాద్దశమం చికర్తిషుః | అతర్కయద్విఘ్నమివేష్టసాధసః ప్రసాదమిచ్ఛాసదృశం పినాకినః ||

తాత్పర్యం: మూడు లోకాలకు ప్రభువు కావాలని కోరుకుంటూ, అధికమైన కోరికతో తన పదవ తలను నరకడానికి ప్రయత్నించాడు. తన కోరికలను నెరవేర్చడంలో అడ్డంకి వలె భావించి, శివుని దయను కోరుకున్నాడు.

1.50 సముత్క్షిపన్యః పృథివీభృతాం వరం వరప్రదానస్య చకార శూలినః । త్రసత్తుషారాద్రిసుతాససంభ్రమస్వయఙ్గహాశ్లేషసుఖేన నిష్క్రయమ్ ॥

తాత్పర్యం: పర్వతాలలో శ్రేష్ఠమైన కైలాస పర్వతాన్ని ఎత్తినవాడు, శూలం ధరించిన శివుని వరదానానికి ప్రతిఫలంగా, వణుకుతున్న పార్వతి యొక్క ఆలింగన సుఖాన్ని పొందాడు.

1.51 పురీమవస్కన్ద లునీహి నన్దనం ముషాణ రత్నాని హరామరాఙ్గనాః । విగృహ్య చక్రే నముచిద్విషా బలీ య ఇత్థమస్వాస్థ్యమహర్దివం దివః ॥

తాత్పర్యం: పట్టణాన్ని ముట్టడించు, నందనవనాన్ని నాశనం చేయి, రత్నాలను దొంగిలించు, దేవతా స్త్రీలను అపహరించు - ఇలా నముచి శత్రువైన ఇంద్రునితో పోరాడి, బలవంతుడైన రావణుడు దేవలోకానికి రాత్రింబగళ్ళు అశాంతిని కలిగించాడు.

1.52 సలీలయాతాని న భర్తురభ్రమోర్న చిత్రముచ్చైశ్రవసః పదక్రమమ్ । అనుద్రుతః సంయతి యేన కేవలం బలస్య శత్రుః ప్రశశంస శీఘ్రతామ్ ॥

తాత్పర్యం: ఇంద్రుని గుర్రమైన ఉచ్చైశ్రవస్సు యొక్క నడకను అతను తేలికగా అనుకరించగలడు, అది ఆశ్చర్యం కలిగించదు. యుద్ధంలో కేవలం అతని వేగాన్ని శత్రువు కూడా మెచ్చుకున్నాడు.

1.53 అశుక్నువన్సోఢుమధీరలోచనః సహస్రరశ్మేరివ యస్య దర్శనమ్ । ప్రవిశ్య హేమాద్రిగుహాగృహాన్తరం నినాయ బిభ్యద్దివసాని కౌశికః ॥

తాత్పర్యం: వేయి కిరణాలు గల సూర్యుని చూపును భరించలేని కళ్ళు కలవాడు, భయంతో బంగారు పర్వతం యొక్క గుహల లోపలికి ప్రవేశించి రోజులు గడిపాడు.

1.54 బృహచ్ఛలానిష్ఠురకణ్ఠఘట్టనావికీర్ణలోలాగ్నికణం సురద్విషః । జగత్ప్రభోరప్రసిహిష్ణు వైష్ణవం న చక్రమస్యాక్రమతాధికన్ధరం ॥

తాత్పర్యం: పెద్ద రాళ్లతో చేసిన కఠినమైన కంఠంతో కొట్టడం వల్ల చెల్లాచెదురైన మంటల కణాలు గల రాక్షసుని మెడను, లోకానికి ప్రభువైన విష్ణువు యొక్క చక్రం దాటలేకపోయింది.

1.55 బిభిన్నశఙ్ఖః కలుషీభవన్ముహుర్మదేన దన్తీవ మనుష్యధర్మణః । నిరస్తఘాంభీర్యమపాస్తపుష్పకం ప్రకమ్పయామాస న మానసం న సః ॥

తాత్పర్యం: మత్తుతో ఏనుగు వలె తరచుగా కలత చెందిన మనస్సు కలవాడు, శంఖం విరిగినవాడు, మానవ స్వభావం కలవాడు, భయాన్ని మరియు అలంకరణలను విడిచిపెట్టి, తనను తాను కాకుండా లోకాన్ని వణికించాడు.

1.56 రణేషు తస్య ప్రహితాః ప్రచేతసా సరోషహుఙ్కారపరాఙ్ముఖీకృతాః । ప్రహర్తురేవోరగరాజరజ్జవో జవేన కణ్ఠం సభయాః ప్రపేదిరే ॥

తాత్పర్యం: యుద్ధాలలో అతనిచే పంపబడిన, కోపంతో హుంకరిస్తూ వెనుదిరిగిన వరుణుని పాశాలు, కొట్టడానికి వచ్చిన అతని మెడను భయంతో వేగంగా చుట్టుకున్నాయి.

1.57 పరేభర్తుర్మహిషో ఉమునా ధనుర్విధాతుముత్ఖాతవిషాణమణ్డలః । హృతే ఉపిభారే మహతస్త్రపాభరాదువాహ దుఃఖేన భృశానృతమ్ శిరః ॥

తాత్పర్యం: శత్రువు యొక్క వాహనమైన దున్నపోతు, విరిగిన కొమ్ములతో, గొప్ప బరువును కోల్పోయినప్పటికీ, సిగ్గుతో చాలా బాధతో తన తలను వంచింది.

1.58 స్పృపశన్నశఙ్కః సమయే శుచావపి స్థితః కరాగ్రైరసమగ్రపాతిభిః । అఘఘర్మోదకబిన్దుమౌక్తికైరలఞ్చకారాస్య వధూరహస్కరః ॥

తాత్పర్యం: భయపడుతూ, దుఃఖ సమయంలో కూడా, సరిగా పడని తన చేతి వేళ్ళతో నిలబడి, చెమట బిందువులనే ముత్యాలతో తన ముఖమనే వధువును అలంకరించాడు, అది సూర్యకాంతి లేనిది.

1.59 కలాసమగ్రేణగృహానముజ్ఝితా మనస్వినీరుత్కయితుం పటీయసా । విసాసినస్తస్య వితన్వతారతిం న నర్మసాచివ్యమకారినేన్దునా ॥

తాత్పర్యం: కళలలో గొప్పవాడు, మనస్సు గల స్త్రీలను కలవరపరచడంలో సమర్థుడు, విషపూరితమైన చూపులు కలవాడు, ప్రేమను విస్తరిస్తున్నాడు. చంద్రుడు కూడా అతనికి స్నేహితునిగా సహాయం చేయలేదు.

1.60 విదగ్ధలీలోచితదన్తపత్రికావిధిత్సయా నూనమనేన మానినా । న జాతు వైనాయకమేకముద్ధృతం విషాణమద్యాపి పునః ప్రరోహతి ॥

తాత్పర్యం: తెలివైన ఆటలకు తగిన దంతపు ఆభరణాలు చేయాలనే కోరికతో, ఈ గర్విష్ఠి బహుశా ఒకప్పుడు వినాయకుడి యొక్క ఒక దంతాన్ని విరిచాడు, అది ఇప్పటికీ తిరిగి పెరగలేదు.

1.61 నిశాన్తనారీపరిధానధూననస్ఫుటాగసాప్యూరుషు లోలచక్షుషః । ప్రియేణ తస్యానపరాధబాధితాః ప్రకమ్పనేనానుచకమ్పిరే సురాః ॥

తాత్పర్యం: ఇంటి లోపలి స్త్రీల వస్త్రాలు కదలడం వల్ల స్పష్టంగా కనిపించే తొడలపై చంచలమైన చూపులు కలవాడు. అతని ప్రియునిచే కారణం లేకుండా బాధించబడిన దేవతలు వణుకుతూ అతడిని అనుకరించారు.

1.62 తిరస్కృతస్తస్య జనాభిభావినా ముహుర్మహిమ్నా మహసాం మహీయసాం । బభార బాష్పైర్ద్విగుణీకృతం తనుతనూనపాద్ధూమమవితానమాధిజైః ॥

తాత్పర్యం: ప్రజలను బాధించేవాడు, గొప్ప తేజస్సు గలవాడు అయిన అతనిచే పదే పదే అవమానించబడిన అగ్నిదేవుడు, కన్నీళ్లతో రెట్టింత అయిన పొగను దుఃఖంతో నిండిన ఆకాశం వలె భరించాడు.

1.63 పరస్యమర్మవిధముజ్ఝతాం నిజం ద్విజిహ్వతాదోషమజిహ్మగామిభిః । తమిద్ధమారాధయితుం సకర్ణకైః కులైర్న భేజే ఫణినాం భుజఙ్గతా ॥

తాత్పర్యం: ఇతరుల హృదయాలను గాయపరచడం విడిచిపెట్టినప్పటికీ, నిజమైన రెండు నాలుకల దోషాన్ని సూటిగా వెళ్ళేవారికి ఆపాదించే పాముల సమూహాలు, చెవులతో వినే అతనిని ఆరాధించడానికి పాము స్వభావాన్ని విడిచిపెట్టలేదు.

1.64 తదీయమాతఙ్గఘటావిఘట్టితైః కటస్థలప్రోషితదానవారిభిః । గృహీతదిక్కైరపునర్నివర్తిభిశ్చిరాయ యాథార్థ్యమలమ్భి దిగ్గజైః ॥

తాత్పర్యం: అతని ఏనుగుల సమూహాల తాకిడి వల్ల, చెంపల నుండి కారే మదజలం ఎండిపోగా, దిక్కులను ఆక్రమించిన, తిరిగి రాని దిగ్గజాలు చాలా కాలం పాటు తమ నిజమైన రూపాన్ని నిలుపుకున్నాయి.

1.65 అభీక్ష్ణముష్ణైరపి తస్య సోష్మణః సురేన్ద్రవన్దీశ్వసితానిలైర్యథా । సచన్దనామ్భఃకణకోమలైస్తథా వపుర్జలార్ద్రాపవనైర్న నిర్వబౌ ॥

తాత్పర్యం: వేడిగా ఉన్నప్పటికీ, అతని యొక్క వేడి నిట్టూర్పుల వంటి ఇంద్రుని బందీల యొక్క ఊపిరిగాలులు, చందనపు నీటి బిందువుల వలె మృదువైన నీటితో తడిసిన గాలుల వలె అతని శరీరాన్ని అలసిపోకుండా చేశాయి.

1.66 తపేన వర్షాః శరదా హిమాగమో వసన్తలక్ష్మ్యా శిశిరః సమేత్య చ । ప్రసూనక్లప్తిం దధతః సదర్తవః పురోస్య వాస్తవ్యకుటుమ్బితాం యయౌ ॥

తాత్పర్యం: వేసవి తరువాత వర్షాలు, శరదృతువు తరువాత చలికాలం రావడం, వసంత లక్ష్మితో కలిసి శిశిరం రావడం - ఇలా పుష్పాలను సమర్పించే అన్ని రుతువులు అతని ముందు శాశ్వతమైన కుటుంబం వలె ఉన్నాయి.

1.67 అమానవం జాతమజం కులే మనోః ప్రభావినం భావిన్నమన్తమాత్మనః । ముమోచ జానన్నపి జానకీం న యః సదభిమానైకధనా హి మానినః ॥

తాత్పర్యం: మనుష్యుడు కానివాడు, పుట్టుక లేనివాడు, మను వంశంలో పుట్టినవాడు, శక్తిమంతుడు, భవిష్యత్తును చూడగలవాడు, తన ఆత్మకు అంతం లేనివాడు అయినప్పటికీ, సీతను ఎందుకు విడిచిపెట్టలేదో, గర్విష్ఠులు తమ అభిమానమే గొప్ప ధనంగా భావిస్తారు.

1.68 స్మరత్యదో దాశరథిర్భవానముం వనాన్తాద్వనితాపహారిణమ్ । పయోధిమాబద్ధచలజ్జలాబిలం విలఙ్ఘ్యలఙ్కాం నికషా హనిష్యతి ॥

తాత్పర్యం: అప్పుడు దశరథుని కుమారుడైన రాముడు, అడవి నుండి స్త్రీని అపహరించిన ఈ రావణుడిని గుర్తుచేసుకుంటాడు. కదులుతున్న నీటి అలలతో నిండిన సముద్రాన్ని దాటి, లంక దగ్గర అతడిని చంపుతాడు.

1.69 అతోపపత్తిం ఛలనాపరో ఉపరామవాప్య శైలూష ఇవైష భూమికాం । తిరోహితాత్మా శిశుపాలసంజ్ఞయా ప్రతీయతే సంప్రతి సాప్యసః పరైః ॥

తాత్పర్యం: అందువలన, మోసం చేయడంలో నిపుణుడైన అతడు మరొక అవతారాన్ని పొంది, నటుడు వేషం వేసినట్లుగా, తన నిజ స్వరూపాన్ని దాచి, ఇప్పుడు శిశుపాలుడనే పేరుతో ఇతరులకు కనిపిస్తున్నాడు.

1.70 స బాల ఆసీద్వపుషా చతుర్భుజో ముఖేన పూర్ణేన్దునిభస్త్రిలోచనః । యువాకరాక్రాన్తమహీభృదుచ్చకైరసంశయం సంప్రతి తేజసా రవిః ॥

తాత్పర్యం: అతడు చిన్నతనంలో నాలుగు చేతులతో, నిండు చంద్రుని వంటి ముఖంతో, మూడు కళ్ళతో ఉన్నాడు. ఇప్పుడు యవ్వనంలో ఉన్నాడు, తన చేతులతో భూమిని జయించినవాడు, నిస్సందేహంగా తేజస్సుతో సూర్యుని వలె ఉన్నాడు.

1.71 స్వయం విధాతా సురదైత్యరక్షసామనుగ్రహావగ్రహయోర్యదృచ్ఛయా । దశాననాదీనభిరాద్ధదైవతావితీర్ణవీర్యాతిశయాన్హసత్యసౌ ॥

తాత్పర్యం: స్వయంగా సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మదేవుడు, దేవతలు, రాక్షసులు మరియు రాక్షసుల పట్ల తన ఇష్టం వచ్చినట్లు అనుగ్రహం మరియు శిక్షను కలిగి ఉన్నాడు. రావణాసురుడు మొదలైన దేవతలచే కూడా ఓడించబడిన వారికి ఇవ్వబడిన గొప్ప శక్తిని చూసి అతడు నవ్వుతాడు.

1.72 బలావలేపాదధునాపిపూర్వవత్ప్రబాధ్యతే తేన జగజ్జిగీషుణా । సతీవ యోషిత్ప్రకృతిః సునిశ్చలా పుమాంసమభ్యేతి భవాన్తరేష్వపి ॥

తాత్పర్యం: బలగర్వంతో నిండిన ఆ లోకాన్ని జయించాలనే కోరిక గల రావణునిచే ఇప్పుడు కూడా మునుపటి వలె బాధించబడుతున్నాడు. స్త్రీ స్వభావం వలె స్థిరమైనది, అతడు జన్మజన్మలకు పురుషుడిని పొందుతాడు.

1.73 తదేనముల్లఙ్ఘితశాసనం విధేర్విధేహి కీనాశనికేతనాతిథిమ్ । శుభేతరాచారవిపక్త్రిమాపదో విపాదనీయా హి సతామసాధవః ॥

తాత్పర్యం: కాబట్టి, శాసనాన్ని ఉల్లంఘించిన ఈ శిశుపాలుడిని యమలోకానికి అతిథిగా చేయండి. చెడ్డ ప్రవర్తన వల్ల కలిగే కష్టాలు మంచివారిచే దుష్టులకు విధించబడాలి.

1.74 హృదయమవిరోధోదయదదూఢద్రఢిమ దధాతు పునః పురన్దరస్య । ఘనపులకపులోమజాకుచాగ్రద్రుతపరిరమ్భనిపీడనక్షమత్వమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఇంద్రుని హృదయం మళ్ళీ ఎటువంటి అడ్డంకులు లేకుండా కలిగే గొప్ప బలాన్ని కలిగి ఉండాలి. దట్టమైన పులకాంకురాలతో నిండిన శచీదేవి స్తనాల కొనలను గట్టిగా కౌగలించుకునే సామర్థ్యాన్ని కలిగి ఉండాలి.

1.75 ఓమిత్యుక్తవతో ఉథ శార్జ్గిణా ఇతి వ్యాహృత్య వాచం నభస్తస్మిన్నుత్పతితే పురః సురమునావిన్దోః శ్రియం బిభ్రతి । శత్రుణామనిశ వినాశపిశునః క్రుద్ధస్య చైద్యం ప్రతి వ్యోమ్ని భ్రకుటిచ్ఛలేన వదనే కేతుశచకారాస్పదమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఓం అని చెప్పిన కృష్ణునితో, "అలా కానివ్వండి" అని చెప్పి, ఆకాశంలో పైకి ఎగిరిన దేవముని నారదుడు, ఇంద్రుని శోభను ధరించాడు. శత్రువుల నిరంతర నాశనానికి సూచనగా, కోపంతో ఉన్న శిశుపాలుని వైపు ఆకాశంలో కనుబొమ్మలు ముడిచి ముఖంపై జెండాను పెట్టాడు.

॥ ఇతి శిశుపాలవధమ్ —— ప్రథమః సర్గః (కృష్ణనారదసమ్భాషణమ్) ॥

ఇది మాఘుడు రచించిన శిశుపాల వధము యొక్క మొదటి సర్గము, కృష్ణ నారదుల సంభాషణము.